

Regeringens proposition

1979/80:181

om insatser för att underlätta nya löneavtal

beslutad den 13 maj 1980.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av statsministerns hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

INGEMAR MUNDEBO

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att säkerställa nya löneavtal och säkra arbetsfreden läggs i propositionen fram förslag till insatser av det slag, som regeringen presenterade i ett åtgärdsprogram den 27 mars. Insatserna omfattar främst en höjning av den särskilda skattereduktionen för år 1980 i inkomstskikten mellan 40 000 och ca 76 000 kr. samt skyldighet för företagen att i vissa fall sätta in medel på räntelösa vinstkonton hos riksbanken. Samtidigt tillkännages att det är regeringens avsikt att tillskjuta budgetmedel för ökade livsmedelssubventioner så att prishöjningar den 1 juli 1980 till följd av jordbruksprisregleringen i allt väsentligt kan undvikas.

1 Förslag till

Lag om tillfällig höjning av den särskilda skattereduktionen vid 1981 års taxering

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Vid 1981 års taxering får skattskyldig som har rätt till särskild skattereduktion enligt 2 § 5 mom. uppbördslagen (1953:272) en höjning av den särskilda skattereduktionen, om hans till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst överstiger 40 000 men inte 76 600 kronor.

2 § Den särskilda skattereduktionen höjs

om den beskattningsbara inkomsten överstiger 40 000 men inte 45 000 kronor med 10 procent av det belopp varmed inkomsten överstiger 40 000 kronor,

om den beskattningsbara inkomsten överstiger 45 000 men inte 60 000 kronor med 500 kronor,

om den beskattningsbara inkomsten överstiger 60 000 men inte 76 600 kronor med 500 kronor minskat med 3 procent av det belopp varmed inkomsten överstiger 60 000 kronor.

3 § Avdrag för preliminär A-skatt skall under månaderna september – december 1980 göras på grundval av särskilda tabeller. Vid upprättandet av dessa skall, förutom vad som sägs i uppbördslagen (1953:272), beaktas att avdrag tidigare under året skall ha gjorts utan hänsyn till den tillfälliga höjningen av den särskilda skattereduktionen. Vad nu sagts gäller i tillämpliga delar också i fråga om sjömansskatt.

4 § Det ankommer på riksskatteverket att upprätta de tabeller som avses i 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

2 Förslag till Lag om insättning på tillfälligt vinstkonto

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening och svensk sparbank skall, om företagets huvudsakliga verksamhet avser jordbruk, skogsbruk eller rörelse, sätta in medel på ett räntelöst konto i riksbanken (vinstkonto) enligt bestämmelserna i denna lag.

Regeringen får, om det finns särskilda skäl, medge befrielse helt eller delvis från skyldigheten att sätta in medel på vinstkonto.

Företag, som avses i första stycket och som sätter in medel på vinstkonto, har rätt till avdrag enligt bestämmelserna i 4 § för det belopp som i räkenskaperna har avsatts till en särskild fond (vinstfond).

2 § Insättning på vinstkonto skall göras med ett belopp som motsvarar 25 procent av företagets justerade årsvinst under det beskattningsår för vilket taxering i första instans sker år 1981 eller – om företaget på grund av förlängning av räkenskapsåret inte skall taxeras detta år – år 1982. Understiger den justerade årsvinsten 1 miljon kronor behöver insättning på vinstkonto inte göras.

Med justerad årsvinst avses årsvinsten enligt fastställd balansräkning sedan årsvinsten, i den mån den påverkats av nedan angivna poster,

- a) ökats med erlagda eller beräknade allmänna svenska skatter.
- b) ökats med belopp som har avsatts till allmän investeringsfond enligt lagen (1979:609) om allmän investeringsfond och annan liknande fond.
- c) ökats med belopp som har donerats till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål.
- d) minskats med restituerade allmänna svenska skatter.
- e) minskats med belopp som enligt 6 § lagen om allmän investeringsfond har återförts från lagerinvesteringskonto jämte tillägg på sådant belopp.
- f) justerats med belopp som har föranlett ändring av årsvinsten på grund av överföring av allmän investeringsfond och annan liknande fond, samt
- g) ökats med belopp som har tagits i anspråk för av- eller nedskrivningar eller koncernbidrag utöver vad som kan godtas vid inkomsttaxeringen.

Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än tolv månader skall den justerade årsvinsten jämkas med hänsyn till detta. Skall företaget taxeras för två beskattningsår skall årsvinsten för de båda beskattningsåren läggas samman, varefter vinsten jämkas med hänsyn till de båda beskattningsårens sammanlagda längd.

Har företaget vidtagit några åtgärder som kan antas ha tillkommit i syfte att helt eller delvis undgå skyldighet att sätta in medel på vinstkonto skall vid bestämmande av underlaget för insättningskyldigheten bortses från sådana åtgärder.

3 § Inbetalning till vinstkonto skall ha kommit ett riksbankskontor till handa senast den dag, då företaget enligt 34 § 1 eller 2 mom. taxeringslagen (1956:623) skall ha avlämnat allmän självdeklaration för beskattningsåret.

Inbetalning som har gjorts senare än i första stycket sägs men senast den 15 oktober under taxeringsåret skall också godtas. I dessa fall skall företaget betala en särskild avgift till statsverket. Avgiften är en procent av det för sent inbetalade beloppet för den kalendermånad då beloppet rätteligen senast skulle ha betalats in och därefter en procent av beloppet för varje påbörjad kalendermånad till dess inbetalning sker.

Den särskilda avgiften skall betalas inom den tid som länsstyrelsen bestämmer. Betalas inte avgiften inom föreskriven tid utgår restavgift enligt 58 § 1 mom. första stycket uppbördslagen (1953:272) på avgiftsbeloppet. Den särskilda avgiften och restavgiften får drivas in i samma ordning som gäller för indrivning av skatt enligt uppbördslagen.

Avgifterna är inte avdragsgilla vid inkomsttaxeringen.

Skall företaget inte taxeras år 1981 är företaget skyldigt att göra en preliminär inbetalning till riksbanken med belopp som motsvarar 25 procent av den justerade årsvinsten eller – i förekommande fall – den jämkade årsvinsten, beräknad enligt 2 §, som hänför sig till det eller de beskattningsår för vilket taxering sker år 1980. Inbetalningen skall ha kommit ett riksbankskontor till handa senast den 30 april 1981. Finner företaget, vid avlämnandet av sin allmänna självdeklaration till 1982 års taxering, att ett större belopp skall betalas in till vinstkonto än vad som preliminärt har betalats in, skall företaget betala in vad som fattas senast den dag, då företaget enligt 34 § 1 eller 2 mom. taxeringslagen skall ha avlämnat sin deklaration. Bestämmelserna i andra–fjärde styckena gäller även företag som avses i detta stycke.

Riksbanken skall lämna bevis till företaget om inbetalning till vinstkonto.

Riksbanken skall till arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen översända uppgifter angående de för beskattningsåret gjorda inbetalningarna till vinstkonto senast den 31 maj under taxeringsåret eller, om belopp har betalats in vid senare tidpunkt, snarast därefter.

4 § Vid beräkning av nettointäkt av jordbruksfastighet eller av rörelse enligt kommunalskattelagen (1928:370) och lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt har företag, som avses i 1 §, rätt till avdrag för belopp som i räkenskaperna har avsatts till vinstfond. Avdrag medges inte med högre belopp än vad företaget – i enlighet med bestämmelserna i 2 § – senast den 15 oktober under taxeringsåret har betalat in till vinstkonto. Avdraget får göras vid 1981 års taxering eller – om företaget på grund av förlängning av räkenskapsåret inte skall taxeras detta år – vid 1982 års taxering.

Har ett företag under beskattningsåret haft nettointäkt av såväl jordbruksfastighet som rörelse eller har företaget bedrivit flera jordbruk, skogsbruk

eller rörelser, skall avdraget göras i den förvärvskälla vars nettointäkt, sådan den har beräknats vid taxeringen till statlig inkomstskatt, före avdraget och – i förekommande fall – före avdrag för avsättning enligt lagen (1979:609) om allmän investeringsfond är högst.

5 § Om ett företag, som enligt bestämmelserna i denna lag är skyldigt att betala in medel till vinstkonto, inte har gjort detta senast den 15 oktober under taxeringsåret skall som skattepliktig intäkt i den förvärvskälla, som avses i 4 § andra stycket, tas upp ett särskilt tillägg som svarar mot det belopp som sålunda inte har betalats in till riksbanken.

6 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen kan besluta att vinstfond skall eller får tas i anspråk för ändamål som avses i 7 § första stycket. Beslut som nu sagts får avse endast den tid som läget på arbetsmarknaden och andra förhållanden motiverar och skall förscs med de villkor som är påkallade härav. Beslut kan gälla samtliga företag, företag av viss beskaffenhet eller visst eller vissa företag.

Vinstfond som har avsatts i viss förvärvskälla får tas i anspråk i samma förvärvskälla eller i annan förvärvskälla inom inkomstlagen jordbruksfastighet och rörelse. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen får dock, om det finns särskilda skäl, medge att vinstfond tas i anspråk i inkomstlaget annan fastighet.

Ett företag, som ansöker om att ta vinstfond i anspråk, skall ha berett berörda arbetstagarorganisationer tillfälle att avge yttrande över ansökningen. Saknas sådana organisationer, skall i stället de anställda på lämpligt sätt beredas tillfälle att avge yttrande. Yttrandena skall fogas till ansökningen.

Beslut om att vinstfond får tas i anspråk skall tillställas företaget, riksbanken och länsstyrelsen.

7 § Vinstfond får tas i anspråk för följande ändamål, nämligen för

a) kostnader för reparations- och andra underhållsarbeten på här i riket belägen byggnad, som inte utgör lagertillgång eller är avsedd att användas som bostad, och för avskrivning av ny-, till- eller ombyggnad av sådan byggnad,

b) avskrivning av inventarier som, om de inte utgör transportmedel i internationell trafik, är avsedda att användas i här i riket bedriven verksamhet, samt ombyggnad av fartyg eller luftfartyg och kostnader för reparation av fartyg eller luftfartyg,

c) kostnader för främjande av skogsbruk eller underhåll av markanläggning här i riket och för avskrivning av sådan del av anskaffningsvärdet av markanläggning som får dras av genom årliga värdeminskningssavdrag,

d) kostnader för undersökningsarbete, förberedande arbete eller tillredningsarbete i gruva, stenbrott eller annan liknande fyndighet här i riket.

e) kostnader för tekniskt och naturvetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete samt kostnader för utbildning av arbetstagare hos företaget,

f) kostnader för att främja avsättningen utomlands av varor som tillverkas här i riket.

Belopp, som har avsatts till vinstfond, får tas i anspråk endast för arbete som utförs, inventarier som levereras och i övrigt kostnader som hänför sig till tid efter bokslutsdagen.

Ianspråktagande av vinstfond för ändamål som anges i första stycket e) får göras endast av företag som bedriver industriell tillverkning. Ianspråktagande enligt första stycket e) och f) får göras endast efter medgivande av regeringen.

Ianspråktagande av vinstfond får inte avse begagnade inventarier. I fråga om inventarier som företaget har anskaffat från näringsidkare med vilken företaget är förbundet i väsentlig ekonomisk intressegemenskap får fonden tas i anspråk endast om inventarierna har tillverkats under beskattningsåret.

Om vinstfond enligt beslut enligt 6 § får tas i anspråk för arbete som avses i första stycket a) eller c), får företaget, såvida arbetet hänför sig till flera beskattningsår och avdrag på grund av arbetet inte redan har skett, under det sista året ta fonden i anspråk för avskrivning av tillgångarna eller för täckande av kostnaderna med högst ett belopp som svarar mot uppkomna kostnader under de ifrågavarande åren. Vad nu sagts gäller också i fråga om ny- eller ombyggnad av fartyg eller luftfartyg eller i fråga om tillgångar som avses i punkt 3 tredje stycket och punkt 4 tredje stycket av anvisningarna till 22 § samt i punkt 7 andra och tredje styckena och punkt 16 tredje och fjärde styckena av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (1928:370).

Med byggnader, inventarier och markanläggningar förstås vid tillämpning av första stycket tillgångar som vid inkomsttaxeringen behandlas enligt de bestämmelser som gäller för byggnader, maskiner och andra för stadigvarande bruk avsedda inventarier respektive markanläggningar. Som inventarier anses dock inte tillgångar som avses i punkt 5 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen.

8 § Har beslut enligt 6 § meddelats får företaget från vinstkontot ta ut medel som svarar mot den del av vinstfonden som skall eller får tas i anspråk. Utbetalning får inte göras före utgången av november månad det år då den mot inbetalningen svarande avsättningen har prövats vid taxeringen i första instans.

Har utbetalning skett skall ett belopp som svarar mot det utbetalade beloppet tas i anspråk av vinstfonden i enlighet med beslutet.

9 § Sedan fem år har förflutit från den dag då insättning på vinstkonto har gjorts, har företaget rätt att efter uppsägning hos riksbanken få tillbaka den kvarstående delen av medlen. Därvid skall en mot återbetalningen svarande

del av fonden omedelbart tas upp som skattepliktig intäkt i den förvärvskälla där fondavsättningen har gjorts.

Om det finns synnerliga skäl, får regeringen medge att återbetalningen sker före utgången av den i första stycket angivna tiden.

10 § Har en vinstfond eller en del av en sådan fond tagits i anspråk enligt denna lag, utgör det ianspråktagna beloppet inte skattepliktig intäkt. Å andra sidan får sådana utgifter, för vilka fonden har tagits i anspråk, vid taxeringen inte dras av som driftkostnad. Har fonden tagits i anspråk för anskaffning av en anläggningstillgång, skall vid beräkning av avskrivningsunderlag för tillgången räknas endast den del av utgifterna som inte har täckts av det ianspråktagna beloppet.

11 § Vinstfond skall återföras till beskattning om

a) fonden har tagits i anspråk utan tillstånd och det inte är fråga om fall som avses i 9 §,

b) medel har tagits ut från vinstkonto med stöd av beslut enligt 6 § utan att en mot de utbetalade medlen svarande del av fonden har tagits i anspråk i enlighet med beslutet,

c) företaget har träffat avtal om överlåtelse eller pantsättning av medel på vinstkonto,

d) företaget vid beskattningsårets utgång inte driver jordbruk, skogsbruk eller rörelse,

e) företaget genom fusion enligt 14 kap. 1, 2 eller 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 96 § 1 mom. lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar eller 78 § lagen (1955:416) om sparbanker skall anses upplöst och fonden inte enligt fjärde stycket har övertagits av det övertagande företaget,

f) beslut har fattats att företaget skall träda i likvidation, eller

g) beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs.

Återföringen till beskattning skall göras i den förvärvskälla där avsättningen har gjorts.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen får, om det finns särskilda skäl, medge att en vinstfond, som skall återföras till beskattning enligt första stycket d), får behållas under viss tid. Efter utgången av denna tid skall den kvarstående fonden återföras till beskattning i enlighet med vad som nyss sagts.

Vid sådan fusion, som avses i 28 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928:370), får moderbolaget eller den övertagande föreningen i beskattningsavseende överta en vinstfond. Har fonden övertagits skall det anses som om moderbolaget eller den övertagande föreningen har gjort inbetalning till riksbanken den dag då dotterbolaget eller den överlåtande föreningen gjorde inbetalningen. Vad som har sagts nu gäller även i fråga om fusion enligt 78 § lagen om sparbanker.

Vad i första–fjärde styckena sägs om en vinstfond skall i förekommande fall gälla en del av en sådan fond.

12 § Om en vinstfond skall återföras till beskattning enligt 11 § första stycket skall som skattepliktig intäkt i den förvärvskälla, där avsättningen har gjorts, tas upp ett särskilt tillägg som svarar mot 50 procent av det återförda beloppet.

Regeringen får, om det finns synnerliga skäl, medge befrielse från tillägget.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, arbetsmarknadsstyrelsen får, om det finns särskilda skäl, medge att ett företags vinstfond helt eller delvis övertas av ett annat företag. För sådant medgivande krävs

a) att det ena företaget är moderföretag och det andra företaget dess helägda dotterföretag, eller

b) att båda företagen är helägda dotterföretag till samma moderföretag, eller

c) att det ena företaget är ett svenskt aktiebolag vars aktier till mer än 90 procent ägs av moderföretaget tillsammans med eller genom förmedling av ett eller flera av dess helägda dotterföretag och det andra företaget antingen är ett annat sådant aktiebolag eller också moderföretaget eller dess helägda dotterföretag.

Vid tillämpningen av det föregående stycket avses med moderföretag svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening eller svensk sparbank och med helägt dotterföretag svenskt aktiebolag vars aktier till mer än 90 procent ägs av moderföretaget.

I beslut om övertagande av en vinstfond skall anges i vilken förvärvskälla hos det övertagande företaget som fonden skall anses avsatt. Har det övertagande företaget förvärvskälla i inkomstslaget annan fastighet men inte i inkomstlagen jordbruksfastighet eller rörelse, skall beslutet innehålla medgivande enligt 11 § tredje stycket att fonden får behållas viss tid.

Riksbanken skall på framställning av det överlåtande företaget överföra medel, som svarar mot den del av vinstfonden som skall övertas med stöd av beslutet, från företagets vinstkonto till ett motsvarande konto för det övertagande företaget.

Har en vinstfond övertagits skall det anses som om det övertagande företaget gjort avsättning till fonden och inbetalning till riksbanken vid den tidpunkt då det överlåtande företaget gjorde avsättningen och inbetalningen.

14 § Medel, som har satts in på vinstkonto, får utbetalas endast

a) i fall som avses i 8 § första stycket,

b) i fall som avses i 9 §.

c) om vinstfond i fall som avses i 11 § första stycket e) och f) helt eller delvis har återförts till beskattning,

d) om beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs,

e) om vinstfond helt eller delvis har överförts till ett annat företag och medlen därför skall överföras till det andra företagets vinstkonto eller

f) om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall sättas in på kontot.

Tidigare inbetalade medel skall anses ha utbetalats före senare inbetalade medel.

I fall som avses i första stycket c) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av medel som svarar mot den del av fonden som har återförts till beskattning i den mån medlen inte tidigare har återgått till företaget.

I fall som avses i första stycket f) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet.

Har medel betalats ut från ett vinstkonto skall riksbanken underrätta arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen om detta.

15 § Företag som skall betala in medel till vinstkonto skall vid självdeklarationen lämna uppgifter om beräkningen som skall ligga till grund för inbetalningsskyldigheten. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt formulär som fastställs av riksskatteverket.

Företag som vid beskattningsårets utgång har vinstfond eller som under beskattningsåret har avvecklat sin vinstfond skall vid självdeklarationen lämna uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling. Uppgifterna skall lämnas i två exemplar på blankett enligt formulär som fastställs av riksskatteverket. Till deklarationen skall fogas bevis från riksbanken angående insättning på vinstkonto.

Efter anmaning är ett företag, som avses i 1 §, skyldigt att lämna uppgifter enligt första stycket. Anmaningen får utfärdas av chef för taxeringsenhet eller revisionsenhet, taxeringsnämnd eller taxeringsintendent. I anmaningen får vite föreläggas. Bestämmelserna om vite i 123–125 §§ taxeringslagen (1956:623) gäller i tillämpliga delar på sådant vite.

16 § Taxeringsnämnden skall, i fråga om företag som nämnden skall taxera till statlig inkomstskatt, lämna uppgift till länsstyrelsen om vinstfonder som finns vid beskattningsårets utgång och vinstfonder som har avvecklats under beskattningsåret. Har uppgifter enligt 15 § första stycket inte lämnats av företag, som kan antas vara skyldiga att göra detta, skall taxeringsnämnden anmäla detta till länsstyrelsen.

17 § Länsstyrelsen skall snarast möjligt efter det att taxeringsnämndernas arbete beträffande visst års taxering har avslutats till arbetsmarknadsstyrelsen översända de i 15 § första stycket angivna uppgifterna. Sådana uppgifter

behöver inte lämnas beträffande företag som inte har medgivits avdrag för avsättning till vinstfond. Har beslut om avdrag för avsättning till vinstfond eller ianspråktagande av fonden ändrats, skall länsstyrelsen snarast meddela arbetsmarknadsstyrelsen detta.

18 § Vinstfonder skall stå under tillsyn av arbetsmarknadsstyrelsen. Företag med vinstfond skall på anmaning till styrelsen lämna de uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling som styrelsen behöver.

Hos arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen skall föras register över vinstfonder.

Hos riksbankens huvudkontor i Stockholm skall föras register över samtliga vinstkonton.

19 § Arbetsmarknadsstyrelsens beslut enligt denna lag överklagas hos regeringen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag överklagas hos kammarrätten genom besvär. Mot kammarrättens beslut får talan inte föras.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Är den justerade årsvinsten enligt 2 § hänförlig till ett räkenskapsår, som avslutas före den 1 juli 1980, får avsättningen till vinstfond ske i räkenskaperna för det närmast påföljande räkenskapsåret. Avdraget för avsättningen skall då göras vid taxeringen för detta räkenskapsår. Inbetalningen till riksbanken skall dock även i ett sådant fall ske enligt bestämmelserna i 3 § första eller andra stycket.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-05-13

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Boo, Winberg, Danell

Föredragande: statsministern och statsrådet Mundebo

Proposition om insatser för att underlätta nya löneavtal

1 Bakgrund och syfte

Statsministern anför:

I början av år 1979 hade den svenska inflationstakten sjunkit till 5 à 6 % och, som framhållits i den reviderade finansplanen, föreföll möjligheterna att framgent uppnå en låg inflation tämligen ljusa. Utvecklingen bröts av de chockartade prishöjningarna på olja och de följer dessa fick på bl. a. ränteområdet. Från mitten av december 1979 till mitten av februari 1980 steg den allmänna prisnivån enligt konsumentprisindex med mer än 5 %. I mars var prisstegringstakten väsentligt lägre eller ca 0,5 %.

Bakom den snabba uppgången i början av året låg utifrån kommande faktorer som delvis var av tillfällig karaktär (genomslag av oljeprishöjningar i samband med OPEC:s Caracasmöte, höjda guldpriser, internationellt betingad diskontohöjning m. m.). Det finns mot denna bakgrund anledning att räkna med en uppbromsning i prisstegringstakten under loppet av år 1980.

Prisutvecklingen påverkas också starkt av löneutvecklingen. I syfte att underlätta för arbetsmarknadens parter att träffa avtal beslöt regering och riksdag förra året att vidta flera åtgärder. Således sänktes marginalskatterna i de inkomstskikt där de stora heltidsarbetande grupperna återfinns. Det tidigare införda inflationsskyddet för den statliga skatteskalen förhindrar samtidigt en av inflationen framdriven skärpning av progressiviteten. Skatteutjämningsbidragen till kommunerna höjdes kraftigt, vilket bidrog till att göra det möjligt för dessa att undvika skatthöjningar.

För att underlätta pågående avtalsrörelse beslöt regeringen den 27 mars att införa allmänt prisstopp t. o. m. den 9 maj 1980. Regeringen förklarade sig dessutom i samma syfte beredd att vidta vissa ytterligare åtgärder. Dessa

omfattade en förlängning av prisstoppet till årets slut, hyresstopp till årets slut, en höjning för år 1980 av den särskilda skattereduktionen med högst 500 kr. i inkomstskikten mellan ca 40 000 kr. och ca 80 000 kr., en ökning av livsmedelssubventionerna för att hindra att ersättningen enligt jordbruksavtalet per den 1 juli 1980 slår igenom i ökade konsumentpriser samt skyldighet för företagen att avsätta 25 % av vinsterna över en viss nivå till särskild investeringsfond. Statliga myndigheter och verk borde därjämte under prisstoppsperioden avstå från att höja sina taxor. Avgörande för programmens genomförande måste enligt regeringens uppfattning vara att arbetsmarknadens parter träffade avtal på i stort sett oförändrade villkor.

Prisstoppet utsträcktes genom beslut den 8 maj t. o. m. den 16 maj 1980.

Regeringens åtgärdsprogram tog framför allt sikte på att försöka undvika inflationsdrivande löneavtal och lägga en grund för att återvinna balansen i samhällsekonomin. Detta är av vikt icke minst för de mest utsatta grupperna.

Efter det att regeringen hade lagt fram sitt åtgärdsprogram inleddes förhandlingar under medverkan av de tillsatta medlingskommissionerna. Trots de åtgärder som vidtagits har det inte gått att undvika att bägge parter utlöst konfliktåtgärder av stor omfattning. De utdragna och konfliktfyllda förhandlingarna är främst ett uttryck för att det ekonomiska utrymme som stått till förfogande varit mycket begränsat. Utvecklingen under denna lönerörelse visar på de stora svårigheter som är förenade med att åstadkomma en anpassning till de krav det internationella ekonomiska läget ställer. Denna anpassning ställer nu stora krav på återhållsamhet inom den offentliga sektorn.

Sedan flertalet av arbetsmarknadens huvudorganisationer beslutat rekommendera sina respektive avtalslutande organ att ingå avtal för år 1980 på grundval av de av medlingskommissionerna den 9 maj framlagda slutbudena, är regeringen nu för att underlätta slutliga avtal beredd att föreslå riksdagen insatser av det slag som skisserades i åtgärdsprogrammet den 27 mars.

De preliminära löneavtalen omfattar lönepåslag av en storlek, som inte gör det möjligt att upprätthålla pris- och hyresstopp. Av samma orsak är det inte heller möjligt att vidmakthålla oförändrade taxor på det sätt, som förutsattes i det av regeringen erbjudna åtgärdsprogrammet. Med hänsyn till att de nu ingångna avtalen möjliggör att arbetsfred åter kan upprättas är regeringen beredd att låta de aviserade åtgärderna i övrigt gälla. Regeringen är därutöver beredd att med stöd av gällande lagstiftning upprätthålla en aktiv prisövervakning. Regeringen bör också tillskjuta budgetmedel så att de prishöjningar på livsmedel som föranleds av tillämpningen av jordbruksprisregleringen per den 1 juli 1980 i allt väsentligt kan undvikas, utom för socker och sockerbetor.

Statsrådet Mundebo utvecklar nu den närmare utformningen av de insatser på skatteområdet som behövs för att underlätta nya löneavtal.

2 Åtgärder

2.1 Inledning

Statsrådet Mundebo anför:

De åtgärder som jag avser att föreslå berör två skilda områden.

Den första fråga jag skall ta upp rör inkomstskatterna för fysiska personer. Åtgärden syftar till att åstadkomma en skatteminskning på 1980 års inkomster för i första hand heltidsarbetande med inkomster under genomsnittet. Skattelättnaderna föreslås utgå i form av en tillfällig höjning av den särskilda skattereduktionen i ifrågavarande inkomstlägen.

Vidare föreslår jag en skyldighet för företag som bedriver jordbruk, skogsbruk eller rörelse att betala in 25 % av 1980 års vinst till ett räntelöst konto hos riksbanken. Understiger årsvinsten 1 milj. kr. behöver inbetalning dock inte göras. Om företaget gör en motsvarande avsättning till en särskild vinstfond i sina räkenskaper, ger inbetalningen rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen. Fonden skall sedan efter särskilt medgivande få tas i anspråk för investeringsändamål. Förslaget ansluter sig – såvitt rör den huvudsakliga utformningen – till 1974 års lagstiftning om arbetsmiljöfonder och särskilda investeringsfonder.

2.2 Tillfällig höjning av den särskilda skattereduktionen

Den tillfälliga höjningen av den särskilda skattereduktionen är avsedd att ge en lättnad främst åt heltidsarbetande med inkomster under genomsnittet. Den maximala höjningen, 500 kr., bör gälla i inkomstlägena 45 000–60 000 kr. Vid inkomster mellan 40 000 kr. och 45 000 kr. bör den särskilda skattereduktionen höjas med 10 % av den del av inkomsten som överstiger 40 000 kr. Om inkomsten överstiger 60 000 kr. bör höjningen avtrappas med 3 % av den överskjutande inkomsten, vilket innebär att avtrappningen är avslutad vid en inkomst om 76 700 kr. Varje ökning av marginalskatterna är självfallet mindre tillfredsställande. En mycket låg procentsats för avtrappningen framstår som nödvändig för att undvika en oacceptabel ökning av de totala marginaleffekterna.

För att den föreslagna åtgärden skall kunna fylla sitt syfte är det nödvändigt att den kan beaktas redan vid uttaget av preliminär skatt. Av praktiska skäl måste dock någon tid förflyta innan detta kan bli fallet och någon fullständig exakthet kan inte uppnås. Nya tabeller för preliminär A-skatt bör emellertid kunna tillämpas vid löneutbetalningar fr. o. m. september månad.

Höjningen av den särskilda skattereduktionen leder till ett inkomstbortfall, som kan beräknas till ca 900 milj. kr. Med hänsyn till det statsfinansiella läget måste detta bortfall beaktas vid bestämmande av det framtida skatteuttaget. Det bör i samband med kommande inkomstskattereformer prövas hur den nu föreslagna lättnaden bör behandlas för framtiden.

Med hänsyn till att den föreslagna åtgärden är av tillfällig natur bör bestämmelserna om höjningen inte tas in i uppbördslagen (1953:272), UBL, där bestämmelserna om den särskilda skattereduktionen finns, utan i en särskild lag.

Som jag nyss nämnt bör de nya reglerna kunna beaktas i fråga om avdrag för preliminär A-skatt vid löneutbetalningar under senare delen av året. Det ankommer enligt bestämmelser i 4 § UBL och 67 § uppbördskungörelsen (1967:626) på riksskatteverket att utarbeta tabeller för preliminär A-skatt. Uttryckliga bestämmelser bör emellertid i detta fall meddelas om att nya tabeller skall utarbetas och användas under månaderna september – december 1980.

Preliminär B-skatt har inte samma omedelbara samband som A-skatten med den faktiska inkomsten under inkomståret och de beskattningsregler som gäller för just detta år. I stället gäller som huvudregel att B-skatt utgår med samma belopp som den slutliga skatten vid närmast föregående taxering. Preliminärskatteuttaget i dessa fall påverkas alltså inte av de ändringar i skatteskala m. m. som kan ha skett därefter. Mot den bakgrunden ter det sig inte heller påkallat att mer allmänt låta den nu aktuella höjningen av den särskilda skattereduktionen påverka den preliminära B-skatten. I vissa fall debiteras dock preliminär B-skatt på grundval av preliminär taxering. Vidare kan jämkning av den debiterade skatten ske för att uppnå bättre överensstämmelse mellan den preliminära och den slutliga skatten. Höjningen av den särskilda skattereduktionen kan givetvis påverka bedömningen av om skäl för en sådan jämkning föreligger, något som f. ö. gäller även i fråga om jämkning av preliminär A-skatt.

En annan fråga rör sjömansskatten, som är en definitiv preliminär skatt på inkomst ombord. Med ledning av tabeller som är fogade vid lagen (1958:295) om sjömansskatt fastställer riksskatteverket de sjömansskatttabeller som behövs för beräkning av skatten. Vid fastställande av tabeller för år 1980 och senare år skall riksskatteverket beakta inträffade förändringar i fråga om uttaget av statlig inkomstskatt och storleken av skattereduktionen. Liksom i fråga om tabeller för preliminär A-skatt bör emellertid enligt min mening uttryckliga bestämmelser i detta fall meddelas om att nya tabeller skall upprättas. Även dessa bör kunna tillämpas fr. o. m. september månad.

Av bestämmelserna i fråga om preliminär A-skatt och sjömansskatt bör också framgå att tabellerna skall utarbetas med beaktande av att skatteavdrag under årets tidigare månader har gjorts utan hänsyn till höjningen av den särskilda skattereduktionen.

2.3 Insättning av medel på vinstkonto

Som jag tidigare har antytt infördes år 1974 regler om obligatorisk skyldighet att sätta av viss del av årsvinsten till arbetsmiljöfonder och särskilda investeringsfonder. Reglerna om dessa fonder finns i lagen

(1974:325) om avsättning till arbetsmiljöfond och i lagen (1974:988) om avsättning till särskild investeringsfond. Avsättningskyldigheten omfattade aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker under förutsättning att företaget huvudsakligen drev rörelse, jordbruk eller skogsbruk. Avsättning till arbetsmiljöfond skulle göras med ett belopp som motsvarade 20 % av årsvinsten för verksamhetsåret 1974, dock högst med 70 milj. kr. Ett företag, som hade en årsvinst understigande 100 000 kr., var inte skyldigt att göra sådan avsättning men kunde göra det om företaget så önskade. Avsättning till särskild investeringsfond skulle göras med ett belopp som motsvarade 15 % av årsvinsten för samma verksamhetsår. Understeg årsvinsten 1 milj. kr. behövde dock avsättning inte göras.

Avsättningarna till arbetsmiljöfond och särskild investeringsfond var avdragsgilla vid inkomsttaxeringen. Ett belopp som svarade mot det avsatta beloppet skulle betalas in till ett räntelöst konto i riksbanken (arbetsmiljökonto respektive särskilt investeringskonto). Länsstyrelsen skulle fastställa storleken av det belopp som skulle betalas in. Fullgjordes inte inbetalning skulle länsstyrelsen besluta om indrivning.

Efter ansökan kan företaget få tillstånd att ta de inbetalade medlen i anspråk för olika ändamål. Regeringen har bemyndigat arbetsmarknadsstyrelsen att pröva sådana ansökningar. Arbetsmiljöfonder får tas i anspråk för arbetsmiljöförbättrande åtgärder i företaget. För medgivande krävs att ansökningen har tillstyrkts av flertalet av arbetstagsidans ledamöter i företagets skyddskommitté eller företagsnämnd e. d. Den särskilda investeringsfonden får tas i anspråk i huvudsak för investeringar i byggnader, anläggningar, maskiner och lager. För medgivande att utnyttja denna fond krävs inte att ansökan har tillstyrkts av arbetstagarna. Det räcker med att arbetstagarna har yttrat sig över ansökningen. Företag som inte utnyttjat fonderna för tillåtet ändamål – och därmed inte heller fått ut medlen från riksbanken – har under alla omständigheter rätt att återfå medlen sedan fem år har förflutit från inbetalningsdagen.

Förslaget till lag om insättning på tillfälligt vinstkonto innebär i likhet med vad som gäller enligt lagen om avsättning till arbetsmiljöfond och lagen om avsättning till särskild investeringsfond en skyldighet för vissa juridiska personer att betala in ett belopp motsvarande viss del av företagets vinst till ett spärrat, räntelöst konto i riksbanken. Även i övrigt överensstämmer förslaget i väsentliga hänseenden med vad som gäller för arbetsmiljöfonder och särskilda investeringsfonder. Ett belopp som motsvarar det inbetalade beloppet skall således med avdragsrätt vid taxeringen få avsättas till en vinstfond. Fonden skall få användas för investeringar i företaget. De anställdas uppfattning skall ha betydelse vid tillståndsgivningen. I lagtekniskt hänseende finns dock viktiga principiella skillnader. Det föreligger således enligt förslaget inte någon skyldighet att i räkenskaperna göra en avsättning till vinstfond. Skyldigheten avser endast inbetalningen av medel till riksbanken. En förutsättning för avdragsrätt är dock att ett belopp

motsvarande inbetalningen avsatts till vinstfond. En annan principiell skillnad mellan förslaget och 1974 års lagstiftning är att prövningen av inbetalningsskyldigheten i princip ligger hos taxeringsnämnden. Detta har särskild betydelse då ett företag underlåtit att betala in föreskrivet belopp. Enligt mitt förslag skall det felande beloppet inte drivas in. Vid taxeringen skall i stället som skattepliktig intäkt tas upp ett särskilt tillägg som är lika stort som den uteblivna inbetalningen.

Som jag tidigare har nämnt skall det belopp, som skall betalas in till riksbanken, beräknas på grundval av företagets årsvinst under det beskattningsår för vilket taxering i första instans sker år 1981 eller – om företaget på grund av förlängning av räkenskapsåret inte skall taxeras detta år – år 1982. För företag vars räkenskapsår sammanfaller med kalenderåret kommer alltså inbetalningsskyldigheten att grundas på 1980 års vinst. Har företaget brutet räkenskapsår, exempelvis den 1 maj–den 30 april, beräknas inbetalningsbeloppet med anledning av årsvinsten under tiden den 1 maj 1979–den 30 april 1980. I de fall då förlängning av räkenskapsåret leder till att taxeringen år 1982 blir avgörande kommer årsvinsten delvis att hänföra sig till år 1981.

Av det anförda framgår att skyldigheten att betala in medel till vinstkonto kan helt eller delvis grundas på vinster som uppkommit innan lagstiftningen kommer att träda i kraft. Det skulle därför kunna göras gällande att den föreslagna inbetalningsskyldigheten strider mot förbudet i 2 kap. 10 § regeringsformen mot retroaktiv skatte- eller avgiftslagstiftning. Att märka är emellertid att det belopp som skall betalas in på vinstkonto inte utgör skatt eller avgift. Medlen tillhör fortfarande företaget. Enligt min mening utgör förbudet mot retroaktiv lagstiftning inte något hinder mot mitt förslag om inbetalningsskyldighet.

Av naturliga skäl måste en försummad inbetalningsskyldighet leda till någon form av påföljd för företaget. Denna påföljd kan ta olika former. En möjlighet är att driva in medlen. Denna ordning gällde enligt 1974 års lagstiftning. Jag anser emellertid att en sådan lösning är mindre lämplig. Som tidigare framhållits bör sanktionen i stället ta formen av ett särskilt tillägg vid taxeringen. Tillägget kan i sin tur bestämmas på olika sätt. Av bl. a. praktiska skäl har jag funnit att tillägget bör kopplas till den årsvinst som grundar inbetalningsskyldigheten, dvs. i normalfallet till vinsten under år 1980. Jag vill dock erinra om att själva inbetalningen inte behöver göras förrän tidigast i februari 1981. Enligt min mening strider inte heller bestämmelserna om det särskilda tillägget mot förbudet mot retroaktiv skattelagstiftning.

Jag övergår nu till att kommentera lagförslaget.

Tillämpningsområdet (1 §)

I första stycket anges den krets av företag som skall sätta in medel på vinstkonto i riksbanken. Insättningsskyldigheten omfattar aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker, dvs. samma krets av skattskyldiga som

var skyldiga att göra avsättning till arbetsmiljöfond och särskild investeringsfond. Det krävs vidare att företagets huvudsakliga verksamhet avser jordbruk, skogsbruk eller rörelse. Ett företag vars verksamhet till väsentlig del avser förvaltning av fastigheter eller värdepapper är alltså inte skyldigt – och får inte heller – sätta in medel på vinstkonto. Den huvudsakliga verksamheten bör i regel bestämmas med hänsyn till omsättningen inom de olika verksamhetsgrenarna.

I andra stycket finns en dispensregel. Enligt denna kan regeringen, om det finns särskilda skäl, medge befrielse helt eller delvis från skyldighet att sätta in medel på vinstkonto.

Vad gäller tillämpningen av dispensregeln förhåller det sig givetvis på det sättet att ett företag, som normalt inte gör investeringar i byggnader och maskiner, endast i begränsad omfattning kan utnyttja en avsättning till vinstfond. Vid tillämpningen av 1974 års lagstiftning lämnades också omfattande dispenser till banker, sparbanker och försäkringsbolag och liknande företag. Dispens bör också kunna ges i de fall då insättningsskyldigheten avsevärt begränsar företagets möjligheter att fullgöra lagstadgade eller andra från samhällets synpunkt anslagna uppgifter. Andra tänkbara fall av dispens är då ett företag har drabbats av ekonomiska svårigheter eller då ett företag nyligen har genomfört ett stort investeringsprogram och därför har ett starkt behov av att få behålla sina likvida medel. Regeringen bör som förutsättning för dispens i nu angivna fall kunna ställa vissa villkor. Dessa kan gälla t. ex. sysselsättningen inom företaget eller företagets utdelningspolitik.

Dispens bör vidare kunna ges för att förhindra dubbelavsättningseffekt. En sådan effekt kan ofta uppkomma då ett företag uppbär utdelning från dotterbolag i mer betydande omfattning. I de fall det gäller utdelning från utländska dotterbolag är det i och för sig inte fråga om dubbelavsättning men även i det fallet bör dispensmöjligheter föreligga. Däremot bör den omständigheten att skattefria realisationsvinster eller andra extraordinära intäkter ingår i årsvinsten i allmänhet inte föranleda dispens.

De tänkbara fall av dispens som jag nyss har nämnt torde i allmänhet komma att avse företag som har ansökt om befrielse från inbetalningsskyldigheten innan denna skall ha fullgjorts. En ansökan som görs efter denna tidpunkt bör dock också kunna prövas. En sådan ansökan bör i princip bedömas på samma sätt som en ansökan som gjorts tidigare. I en särskild situation bör dock en senare ansökan kunna behandlas förmånligare än en ansökan som gjorts innan inbetalningsperioden gått till ända. Jag syftar på det fallet att företaget förbisett att det varit inbetalningsskyldigt. Framstår detta förbiseende som ursäktligt synes dispens kunna medges.

Vid dispensprövningen bör särskild hänsyn tas till de anställdas synpunkter.

Av bestämmelsen i tredje stycket framgår att avdragsrätten inte är förbehållen företag som med hänsyn till årsvinstens storlek är skyldigt att

göra insättning på vinstkonto. Även företag med årsvinster som understiger 1 milj. kr. kan således utnyttja systemet. För avdragsrätt krävs dock att företaget är ett aktiebolag, en ekonomisk förening eller en sparbank och att företagets huvudsakliga verksamhet avser jordbruk, skogsbruk eller rörelse. Dessutom krävs att insättning har gjorts på vinstkonto.

Beräkning av insättningsskyldigheten (2 §)

I första stycket första meningen anges att insättning på vinstkonto skall göras med ett belopp som motsvarar 25 % av företagets justerade årsvinst under det beskattningsår för vilket taxering i första instans sker år 1981 eller – om företaget på grund av förlängning av räkenskapsåret inte skall taxeras detta år – år 1982. Enligt andra meningen behöver insättning på vinstkonto inte göras om den justerade årsvinsten understiger 1 milj. kr. Som framgår av ordalydelsen finns det emellertid inte något som hindrar att ett företag, vars årsvinst understiger nämnda belopp, frivilligt sätter in medel på vinstkonto. En sådan insättning får samma konsekvenser som en obligatorisk insättning.

Som underlag för beräkning av det belopp som skall inbetalas till riksbanken används årsvinsten efter vissa justeringar (justerad årsvinst). Med justerad årsvinst förstås årsvinsten *efter* bokslutsdispositioner utom avsättning till investeringsfond enligt lagen (1979:609) om allmän investeringsfond (och liknande fonder) men *före* skatt och vinstdispositioner. Det föreligger således inte någon koppling mellan skattepliktig vinst och beräkningsunderlag. Detta är motiverat av praktiska skäl. Med uttrycket liknande fonder avses vinstfond enligt lagförslaget, återanskaffningsfond för fastighet, fartygsfond, särskild nyanskaffningsfond och särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar men inte t. ex. resultatutjämningsfond och belopp som har avsatts för att täcka framtida garantiutgifter. Avsättning till reservfond och dispositionsfond saknar i detta sammanhang betydelse eftersom de inte påverkar årsvinstens storlek. Vid beräkning av den justerade årsvinsten skall den fastställda årsvinsten minskas med restituerad inkomstskatt och belopp som har återförts från lagerinvesteringskonto. Årsvinsten skall å andra sidan ökas med belopp som donerats till allmännyttigt ändamål e. d. Årsvinsten skall vidare justeras med belopp som har föranlett ändring av årsvinsten på grund av överföring av allmän investeringsfond och annan liknande fond.

De justeringar som nu angivits överensstämmer med de justeringar som skall göras vid beräkning av underlaget för avsättning till allmän investeringsfond. Avsättningsunderlagen är alltså i princip identiska och inget hindrar att ett företag sätter av maximalt belopp till allmän investeringsfond samtidigt som avsättningen till vinstfond görs. Med hänsyn till att skyldigheten att sätta in medel på vinstkonto är obligatorisk är det dock nödvändigt att ytterligare en justering görs av den fastställda årsvinsten. Detta hänger samman med att företag civilrättsligt sett har möjlighet att göra av- och

nedskrivningar med större belopp än som kan godtas vid taxeringen. Detta gäller såväl nedskrivning av lager, kontrakt eller fordringar som avskrivning på fastigheter, aktier, inventarier och andra anläggningstillgångar. Även koncernbidrag kan lämnas med större belopp än som kan godtas vid taxeringen. Med hänsyn till detta föreskrivs i andra stycket g) att den fastställda årsvinsten skall ökas med belopp som har tagits i anspråk för av- eller nedskrivningar eller koncernbidrag utöver vad som kan godtas vid inkomsttaxeringen.

Insättningsskyldigheten skall beräknas på en årsvinst som hänförs till en tolv månadersperiod. Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än 12 månader skall den justerade årsvinsten därför jämkas. En bestämmelse om detta finns i tredje stycket. Om den justerade årsvinsten uppgår till 1 milj. kr. för ett räkenskapsår som omfattar 4 månader skall således den årsvinst som skall ligga till grund för beräkning av insättningsskyldigheten jämkas till $(12/4 \times 1 =) 3$ milj. kr. Om den justerade årsvinsten uppgår till 3 milj. kr. för ett räkenskapsår som omfattar 18 månader, blir den jämkade årsvinsten $(12/18 \times 3 =) 2$ milj. kr. Om ett företag undantagsvis skall taxeras för två beskattningsår, skall årsvinsten för de båda beskattningsåren läggas samman, varefter årsvinsten jämkas med hänsyn till de båda beskattningsårens sammanlagda längd. Som exempel kan nämnas ett företag som vid 1981 års taxering skall taxeras för dels ett beskattningsår som omfattar 14 månader med en årsvinst på 4 milj. kr., dels ett beskattningsår som omfattar 4 månader med en årsvinst på 2 milj. kr. Den jämkade årsvinsten blir då $(12/18 \times 6 =) 4$ milj. kr.

I fjärde stycket finns en bestämmelse som tar sikte på kringgåendefall. Enligt denna skall vid bestämmande av underlaget för insättningsskyldigheten bortses från åtgärder som tillkommit i syfte att helt eller delvis undgå denna skyldighet. Bestämmelsen överensstämmer i sak med vad som föreskrivits i 15 § lagen om avsättning till arbetsmiljöfond och 14 § lagen om avsättning till särskild investeringsfond.

Jag vill betona att bestämmelsen i fjärde stycket bör tillämpas endast i kringgåendefall. Den omständigheten att ett företag till fullo har utnyttjat sina skattemässiga av- och nedskrivningsmöjligheter bör – även om företaget tidigare inte har utnyttjat dessa möjligheter – inte utlösa tillämpning av regeln. Däremot bör bestämmelsen kunna tillämpas exempelvis vid vinstöverföringar genom oriktig prissättning från ett svenskt företag till ett intressentföretag i utlandet. En annan åtgärd som man vid beräkningen av underlaget bör kunna bortse från är då en bokföringsmässig realisationsförlust uppkommer vid transaktioner mellan närstående företag eller om ett företag gör en företagsekonomiskt sett helt omotiverad avsättning för att möta framtida utgifter e. d. Ytterligare ett exempel då bestämmelsen kan tillämpas är då ett företag har lämnat ett i och för sig avdragsgilt koncernbidrag till ett företag som huvudsakligen bedriver fastighetsförvaltning. Det fastighetsförvaltande företaget är nämligen inte skyldigt att sätta in medel på vinstkonto.

Inbetalning till riksbanken (3 §)

Som huvudregel gäller att det belopp, som skall betalas in till vinstkonto, skall vara riksbanken till handa senast den dag då företaget senast skall avlämna sin allmänna självdeklaration för beskattningsåret. En bestämmelse om detta finns i första stycket. Motsvarande bestämmelse finns t. ex. i lagen om allmän investeringsfond.

I andra stycket finns ett undantag från huvudregeln. En inbetalning som har gjorts vid senare tidpunkt skall således kunna godtas. Detta har bl. a. betydelse om taxeringsnämnden vid granskning av företagets deklaration finner att företaget är skyldigt att göra insättning på vinstkonto. För att undvika det tillägg som enligt 5 § skall utgå då insättningsskyldigheten har försumrats bör företaget ha tillfälle att under taxeringsperioden göra inbetalningen till riksbanken. Av praktiska skäl bör dock sista dag för inbetalning sättas till den 15 oktober under taxeringsåret, dvs. omkring två veckor innan taxeringsperiodens utgång.

För att undvika att företagen avsiktligt senarelägger sina inbetalningar till riksbanken bör företaget få betala en särskild avgift till statsverket om betalning görs efter den i första stycket angivna tiden. Avgiften bör bestämmas till 1 % av det för sent inbetalade beloppet för den kalendermånad då beloppet rätteligen senast skulle ha betalats in och därefter 1 % av beloppet för varje påbörjad kalendermånad till dess betalning sker. Skulle beloppet t. ex. ha betalats senast den 20 april men inbetalningen görs först den 15 maj beräknas avgiften till 2 % av beloppet. Avgiften bör inte vara avdragsgill vid inkomsttaxeringen.

Det är lämpligt att ett företag, som betalar in medlen till riksbanken senare än den dag då medlen enligt bestämmelsen i första stycket senast skall ha kommit riksbanken till handa, samtidigt betalar in den särskilda avgiften till länsstyrelsen. Har avgiften inte erlagts, skall länsstyrelsen förelägga företaget att inom viss tid inbetala det belopp som fattas. Efterkommer företaget inte föreläggandet skall avgiften drivas in enligt bestämmelserna i uppbörds-lagen (1953:272). Restavgift utgår då på beloppet.

Bestämmelsen i femte stycket avser företag som på grund av förlängning av räkenskapsår inte skall taxeras år 1981 utan först år 1982. Ett sådant företag skall göra en preliminär inbetalning till riksbanken. Storleken av den preliminära inbetalningen beräknas med hänsyn till den årsvinst som hänförs sig till det beskattningsår för vilket taxering sker år 1980. Medlen skall ha kommit riksbanken till handa senast den 30 april 1981. Finner företaget, vid avlämnandet av sin allmänna självdeklaration till ledning för 1982 års taxering, att ett större belopp skall betalas in till vinstkonto än vad som preliminärt har inbetalats, skall företaget betala in resterande belopp senast den dag då företaget senast skall avlämna 1982 års deklaration. Senare inbetalning kan dock godtas. Därvid gäller samma regler som för företag som taxeras år 1981. Har företaget betalat in mer än det belopp som skall sättas in på kontot, skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet (jfr 14 § fjärde stycket).

Avdrag för avsättning till vinstfond (4 §)

I första stycket anges att företag, som avses i 1 §, vid beräkning av nettointäkt av jordbruksfastighet eller av rörelse har rätt till avdrag för belopp som i räkenskaperna har avsatts till vinstfond. Avdragsrätten är inte förbehållen företag som med hänsyn till årsvinstens storlek är skyldigt att göra insättning på vinstkonto. För avdragsrätt krävs dock att företaget är ett aktiebolag, en ekonomisk förening eller en sparbank och att företaget huvudsakligen driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk. Avdragets storlek är vidare begränsad. Avdrag medges sålunda inte med högre belopp än 25 % av den justerade årsvinsten eller – i förekommande fall – den jämkade årsvinsten, beräknad enligt 2 §. Avdrag medges inte heller med högre belopp än vad som har betalats in till vinstkonto senast den 15 oktober under taxeringsåret. Avdraget får göras vid 1981 års taxering eller – om företaget på grund av förlängning av räkenskapsåret inte skall taxeras detta år – vid 1982 års taxering.

Särskilt tillägg vid försummad inbetalningsskyldighet (5 §)

Lagförslaget innebär en obligatorisk skyldighet för den berörda kretsen av företag att göra insättning på vinstkonto. Har ett sådant företag underlåtit att betala in föreskrivet belopp till riksbanken bör, som jag tidigare har nämnt, företaget beskattas för ett särskilt tillägg. Denna sanktion måste givetvis vara så kraftig att det inte skall löna sig för ett företag, som inte har något behov av vinstfonder, att låta bli att betala in föreskrivet belopp. Mot denna bakgrund anser jag att tillägget bör bestämmas till ett belopp som är lika stort som den uteblivna inbetalningen.

Tillståndsgivning (6 §)

Vinstfonder bör – i likhet med de allmänna investeringsfonderna – utgöra ett styrmedel för konjunkturpolitiken och regionalpolitiken samt ses som ett medel för att stimulera företagens allmänna tillväxt och konsolidering. Första stycket överensstämmer därför i princip med 4 § första stycket lagen om allmän investeringsfond.

Vinstfonder bör – inom ramen för den allmänna tillståndsgivningen – kunna användas för investeringar i jord- eller skogsbruk och rörelse. En bestämmelse om detta finns i andra stycket. Om särskilda skäl föreligger bör vinstfonder också kunna tas i anspråk i inkomstslaget annan fastighet. Sådana skäl torde föreligga endast om fastigheten hyrs ut till ett rörelsedrivande företag inom samma koncern.

Jag har nyss nämnt vilka funktioner vinstfonder bör ha i det ekonomiska systemet. Tillstånd att ta i anspråk vinstfonder skall givetvis ges bara inom ramen för dessa funktioner. I likhet med vad som gäller för ianspråktagande av allmän investeringsfond bör vidare ett obligatoriskt samrådsförfarande äga rum i fråga om användningen av ett företags vinstfond. Enligt bestämmelserna i tredje stycket skall sålunda de anställda beredas tillfälle att

ytra sig över ett företags ansökan att ta vinstfonden i anspråk. Bestämmelserna har sin motsvarighet i 4 § tredje stycket lagen om allmän investeringsfond. I prop. 1978/79:210 om ändrad företagsbeskattning har jag angivit hur samrådsförfarandet kan äga rum i fråga om användning av allmänna investeringsfonder (s. 115). Vad jag där sagt bör tillämpas också i fråga om användning av vinstfonder. Den tillståndsgivande myndigheten bör givetvis fästa stor vikt vid de anställdas synpunkter. I detta ligger bl. a. att en ansökan normalt inte bör bifallas om arbetstagarorganisationerna vid företaget har avstyrkt ansökningen.

I 13 § finns bestämmelser om att ett företags vinstfond helt eller delvis kan övertas av ett annat företag. För tillstånd till överföringen bör krävas att de anställda i det överlåtande företaget har tillstyrkt överföringen av fonden.

Vinstfonders ändamål (7 §)

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om de ändamål vinstfonder får användas för, har sin motsvarighet i 5 § lagen om allmän investeringsfond.

Utbetalning från riksbanken efter tillståndsbeslut (8 §)

Har beslut meddelats att ett företag skall eller får ta sin vinstfond i anspråk får företaget från vinstkontot i riksbanken ta ut medel som svarar mot den del av fonden som skall eller får tas i anspråk. En bestämmelse om detta finns i första stycket. I likhet med vad som gäller enligt lagen om allmän investeringsfond får utbetalning dock inte göras före utgången av november månad det år då den mot inbetalningen svarande avsättningen har prövats vid taxering i första instans.

Har utbetalning skett skall enligt andra stycket ett belopp som svarar mot det utbetalade beloppet tas i anspråk av vinstfonden i enlighet med beslutet. Om ianspråktagande av fonden inte sker skall denna återföras till beskattning (jfr 11 § första stycket b). Bestämmelsen överensstämmer med 8 § andra stycket lagen om allmän investeringsfond.

Utbetalning från riksbanken efter fem år (9 §)

Medel som har insatts på vinstkonto är spärrade i fem år räknat från den dag då inbetalningen har gjorts. Under den spärrade tiden gäller som princip att utbetalning från vinstkonto får göras endast om beslut har meddelats att företaget skall eller får ta sin vinstfond i anspråk. Efter femårsfristens utgång har företaget rätt att efter uppsägning hos riksbanken återfå kvarstående del av medlen på vinstkontot. Företaget skall därvid omedelbart ta upp en mot utbetalningen svarande del av fonden som skattepliktig intäkt i den förvärvskälla där fondavsättningen har gjorts. Vad nu sagts framgår av bestämmelserna i första stycket.

Jag vill framhålla att det inte föreligger någon skyldighet för företaget att ta ut medlen efter femårsfristens utgång. Detta har betydelse då företaget

önskar ta sin vinstfond i anspråk efter utgången av tidsfristen för något av de i 7 § angivna ändamålen. För ianspråktagande krävs det dock även då att beslut har meddelats att fonden skall eller får tas i anspråk.

Som huvudregel gäller således att utbetalning från vinstkonto före femårsfristens utgång får göras endast då beslut har meddelats att vinstfond skall eller får tas i anspråk. Utbetalning får dock också i vissa fall göras då vinstfond har återförts till beskattning enligt 11 § första stycket. Enligt 12 § första stycket skall företaget i ett sådant fall också beskattas för ett särskilt tillägg. Under vissa omständigheter bör dock ett företag, som inte kan ta sin vinstfond i anspråk för investeringar, kunna återfå medlen på vinstkontot utan att återföringsreglerna i 11 § behöver tillämpas. I andra stycket finns därför en dispensregel. Enligt denna får regeringen, om det finns synnerliga skäl, medge att återbetalning sker före utgången av femårsperioden. Dispensregeln bör kunna tillämpas t. ex. då ett företag omedelbart behöver tillskott av likvida medel för att kunna fortsätta sin existens och då sådana medel inte kan erhållas på annat sätt. För dispens bör också normalt krävas att arbetstagarorganisationerna hos företaget har tillstyrkt ansökningen.

Skatteeffekten vid fondutnyttjande (10 §)

Ett ianspråktagande av en vinstfond innebär att den på balansräkningens passivsida redovisade fonden minskas t. ex. genom att nyanskaffade inventarier skrivs av mot fonden. I lagförslaget har bestämmelserna om den skattemässiga behandlingen av ianspråktagande utformats så att de i princip överensstämmer med motsvarande bestämmelser i bl. a. lagen om allmän investeringsfond och lagen (1979:610) om allmän investeringsreserv.

Återföring till beskattning (11 §)

I första stycket anges de fall då vinstfond skall återföras till beskattning. De överensstämmer i huvudsak med bestämmelserna i lagen om allmän investeringsfond.

För att vinstfond skall få tas i anspråk krävs i princip ett beslut enligt 6 § första stycket. Har ett företag tagit ut medel från vinstkonto efter femårsperiodens utgång får dock företaget upplösa vinstfonden i räkenskaper mot att ett motsvarande belopp tas upp som skattepliktig intäkt. Detta gäller också om företaget har fått dispens enligt 9 § andra stycket. Påföljden när ianspråktagandet sker i annan ordning är att fonden återförs till beskattning.

Har ett företag, som fått tillstånd att ta sin vinstfond i anspråk och därför tagit ut motsvarande medel från sitt vinstkonto, inte tagit en mot de utbetalade medlen svarande del av fonden i anspråk i enlighet med tillståndet skall återföring ske enligt första stycket b).

Enligt första stycket c) och d) skall vinstfonden återföras till beskattning om medel på vinstkonto har överlåtits eller pantsatts och om företaget vid beskattningsårets utgång inte driver jordbruk, skogsbruk eller rörelse. Om

särskilda skäl föreligger kan dock, såvitt gäller fall som avses i första stycket d), företaget med stöd av ett tillstånd enligt tredje stycket få behålla fonden under viss tid. Särskilda skäl får anses föreligga om företaget inom snar framtid åter ämnar driva jordbruk, skogsbruk eller rörelse.

I första stycket e) behandlas det fallet att ett företag genom fusion enligt 14 kap. 1, 2 eller 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 96 § 1 mom. lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar eller 78 § lagen (1955:416) om sparbanker uppgått i ett annat företag. Vinstfonden skall då återföras till beskattning om den inte har övertagits av det övertagande företaget enligt bestämmelserna i fjärde stycket.

I första stycket f) behandlas det fallet att beslut har fattats att företaget skall träda i likvidation. Även i detta fall skall återföring ske.

I första stycket g) föreskrivs att återföring skall ske då företaget har försatts i konkurs. Beloppet torde utgöra intäkt för konkursgäldenären vid taxeringen för det beskattningsår under vilket beslut om konkurs har meddelats.

Särskilt tillägg vid återföring (12 §)

I första stycket anges att företaget skall beskattas för ett särskilt tillägg då vinstfonden återförs till beskattning enligt 11 § första stycket. Mot bakgrund av att insättning på vinstkonto är obligatorisk är det motiverat att sanktionen vid återföring är kraftigare än då allmän investeringsfond återförs till beskattning. Jag anser att tillägget bör bestämmas till 50 % av det återförda beloppet.

Enligt andra stycket har regeringen möjlighet att medge befrielse från tillägg om det finns synnerliga skäl. Som framgår av kravet på synnerliga skäl bör dispensprövningen vara restriktiv. Ett tänkbart fall av dispens är att det efter ett uttag från vinstkonto inträffar en händelse av force-majeur-karaktär som medför att en planerad investering måste skjutas upp.

Överföring av fond (13 §)

Genom bestämmelserna i paragrafen öppnas en möjlighet att överföra en vinstfond mellan företag. Bestämmelserna överensstämmer med 13 § lagen om allmän investeringsfond.

Rätten till överföring bör inte vara ovillkorlig utan får prövas i varje särskilt fall. Överföring bör komma i fråga endast om det företag, som har gjort avsättningen, har svårigheter att ta fonden i anspråk eller för att undvika att fonden – t. ex. på grund av avveckling av en rörelse eller ett jordbruk – återförs till beskattning. Vid prövningen bör hänsyn också tas till kommunernas skatteunderlag. För tillstånd till överföring bör vidare krävas att de anställda i det överlåtande företaget har tillstyrkt överföringen.

Utbetalning från vinstkonto (14 §)

I paragrafen anges de fall då utbetalning från riksbanken får ske.

Av första stycket a) framgår att utbetalning får ske om beslut har

meddelats att ett företag skall eller får ta sin vinstfond i anspråk.

Enligt första stycket b) får utbetalning ske i fall som avses i 9 §, dvs. efter femårsperiodens utgång och då dispens har lämnats att utbetalning får ske före denna periods utgång.

I första stycket c) anges att utbetalning får ske om vinstfond i fall som avses i 11 § första stycket e) och f) helt eller delvis har återförts till beskattning. Det bör observeras att återföring inte alltid medför att medlen på vinstkontot får utbetalas. Om företaget t. ex. har överlåtit eller pantsatt medlen på vinstkontot skall vinstfonden återföras till beskattning. Medlen får emellertid inte utbetalas före femårsperiodens utgång.

Enligt första stycket d) får utbetalning ske om beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs. I sådant fall skall vinstfonden återföras till beskattning enligt 11 § första stycket g). Återföringen utgör emellertid ingen förutsättning för att utbetalning skall få göras. För utbetalning krävs endast att ett konkursbeslut har meddelats.

Enligt första stycket e) och f) får medel på vinstkonto utbetalas om vinstfond helt eller delvis har överförts till annat företag och om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall sättas in på kontot.

Beslut om utbetalning enligt första stycket a), b), d) och e) meddelas direkt av riksbanken. I övriga fall måste utbetalningen föregås av ett länsstyrelsebeslut. I tredje stycket föreskrivs sålunda att länsstyrelsen i fall som avses i första stycket c) på framställning av företaget skall besluta om utbetalning av medel som svarar mot den del av fonden som har återförts till beskattning i den mån medlen inte tidigare har återgått till företaget. Sådant beslut bör inte meddelas före utgången av den taxeringsperiod då taxeringsnämnden har haft att besluta om återföringen. Det bör dock inte krävas att taxeringen har vunnit laga kraft.

Det kan inträffa att ett företag betalar in för högt belopp till vinstkonto. Som framgår av fjärde stycket skall länsstyrelsen då på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet. Sådant beslut bör inte meddelas före utgången av den taxeringsperiod då taxeringsnämnden har haft att pröva inbetalningsskyldigheten. Inte heller i detta fall bör det dock krävas att taxeringen har vunnit laga kraft. Det bör påpekas att länsstyrelsen i nu avsedda fall måste pröva om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall sättas in på vinstkonto. Denna prövning innebär ett undantag från den princip som annars gäller, dvs. att prövningen av inbetalningsskyldigheten ligger hos enbart taxeringsnämnden.

Övriga bestämmelser (15–19 §§)

I paragrafen anges föreskrifter av i huvudsak administrativ natur. Taxeringsnämndens uppgiftsskyldighet till länsstyrelsen enligt 16 § bör kunna fullgöras genom uttagsmarkering på deklarationen.

Övergångsbestämmelser

Enligt reglerna i förslaget får ett företag göra avdrag för avsättning till vinstfond vid taxeringen för det beskattningsår som inbetalningen avser. Avser detta beskattningsår ett räkenskapsår som avslutas före den tidpunkt då lagen träder i kraft, kan reglerna medföra att ett företag måste göra om sitt bokslut. Detta kan i vissa fall medföra betydande olägenheter. I syfte att undvika sådana olägenheter öppnar förslaget till övergångsbestämmelser en möjlighet att göra avsättningen till vinstfond i räkenskaperna för det närmast påföljande räkenskapsåret. Förslaget innebär således en valfrihet för företaget. Denna valfrihet skall tillkomma ett företag, vars räkenskapsår avslutas före den 1 juli 1980. Väljer företaget att göra avsättningen i räkenskaperna för det närmast påföljande räkenskapsåret skall också avdraget för avsättningen medges vid taxeringen för detta beskattningsår. Av bestämmelserna framgår att inbetalningen till riksbanken även i ett sådant fall bör ske senast när 1981 års deklaration avlämnas och under alla omständigheter inte senare än den 15 oktober 1981. De medel som inbetalas skall vidare motsvara 25 % av företagets justerade årsvinst under det beskattningsår för vilket taxering i första instans sker år 1981.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom budgetdepartementet upprättats förslag till

1. lag om tillfällig höjning av den särskilda skattereduktionen vid 1981 års taxering,
2. lag om insättning på tillfälligt vinstkonto.

På grund av lagstiftningsfrågornas brådskande karaktär bör yttrande av lagrådet över lagförslagen inte inhämtas.

4 Hemställan

Statsministern anför avslutningsvis:

Med hänvisning till vad jag och statsrådet Mundebo har anfört hemställer jag att regeringen

dels bered riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om insatser för att underlätta nya löneavtal,

dels föreslår riksdagen att antaga de upprättade lagförslagen.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte. Regeringen bör föreslå riksdagen att besluta att förkorta motionstiden.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till statsministerns och statsrådet Mundebo's överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som statsministern har hemställt om.

